

БЕЛЬО ЛЮДМИЛА ЮРІЇВНА

*Національний університет «Одеська морська академія»,
старший викладач кафедри загальноправових дисциплін*

ТАРАНТАЄВА ОЛЕКСАНДРА ОЛЕКСАНДРІВНА

*Національний університет «Одеська морська академія»,
здобувач вищої освіти*

ОСОБЛИВОСТІ ВЛАШТУВАННЯ ДІТЕЙ-СИРИТ ТА ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ, В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Через війну в Україні збільшилася кількість дітей, батьки яких загинули або про їхню долю та місце перебування нічого невідомо, такі діти залишилися сиротами або були позбавлені батьківського піклування.

Так, за даними Національної соціальної служби України стали сиротами або залишилися без батьківського піклування за період від 24 лютого по 1 червня 2022 року 1735 дітей. Із цієї кількості 830 дітям встановлено статус сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування. Виокремлюється три категорії дітей, які стали сиротами або були позбавлені батьківського піклування через воєнні дії: 54 дитини стали сиротами внаслідок бойових дій і смерті обох батьків; 87 дітей мають тимчасовий статус дитини-сироти чи дитини, позбавленої батьківського піклування якщо свідцтва про смерть батьків немає; 48 дітей позбавлені батьківського піклування, оскільки батьки залишилися на окупованій території або там, де йдуть бойові дії і не можуть виконувати свої батьківські обов'язки [1].

Під час дії на території України надзвичайного або воєнного стану рішення про надання статусу дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, приймається районною, районною у м. Києві держадміністрацією, районною військовою адміністрацією або виконавчим органом міської, селищної, сільської ради за місцем проживання (перебування) або виявлення дитини з урахуванням документів, що підтверджують статус дитини [2].

Дітям, які отримали фізичні і психологічні травми внаслідок війни на території України і стали сиротами або залишилися без батьківського піклування необхідно знаходитися в умовах, максимально наближених до сімейних. Наша держава забезпечує ці умови за допомогою таких форм влаштування дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування, як усиновлення або удочеріння, опіка або піклування, прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу та патронат над дитиною.

Проте чинні на момент початку війни нормативно-правові акти щодо влаштування дітей не надавали можливості влаштувати таких

дітей на сімейні форми виховання. Більше того, процедура влаштування дітей під опіку або піклування родичів вимагала такого переліку документів, який в умовах воєнного стану практично нереально зібрати. Тому була прийнята постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо захисту прав дітей на період надзвичайного або воєнного стану», яка спростила процедуру влаштування дітей-сиріт та дітей, які позбавлені батьківського піклування.

Так «Порядок провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини», затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 року № 866, було доповнено нормами щодо особливості влаштування дітей, які залишилися без батьківського піклування, у тому числі дітей, розлучених із сім'єю, дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, у разі введення на території України надзвичайного або воєнного стану (пункти 78–82) [3].

В постанові Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо захисту прав дітей на період надзвичайного або воєнного стану» зазначається, що під час дії на території України надзвичайного або воєнного стану діти, які залишилися без батьківського піклування, у тому числі діти, розлучені із сім'єю, тимчасово влаштовуються відповідно до пункту 31 «Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини» до функціонуючих прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу на умовах тимчасового влаштування в межах передбаченої граничної чисельності дітей, які можуть бути влаштовані до таких форм виховання [4].

Ця постанова спрощує процедуру подання документів для родичів, які виявили бажання влаштувати дітей-сиріт або дітей, позбавлених батьківського піклування, під опіку або піклування.

Під час дії на території України надзвичайного або воєнного стану особа, яка перебуває у сімейних, родинних відносинах (у тому числі хрещені батьки) з дитиною-сиротою або дитиною, позбавленою батьківського піклування, та яка виявила бажання взяти її під опіку або піклування подає в службу у справах дітей за місцем свого проживання або за місцем виявлення дитини такі документи: заяву; копію паспорта громадянина України; документи, що підтверджують сімейні, родинні зв'язки особи з дитиною; довідку від нарколога та психіатра про відсутність перебування на обліку; довідку про наявність чи відсутність судимості, видану територіальним центром з надання сервісних послуг МВС за місцем проживання заявника або через Портал «Дія». У разі неможливості її отримання, кандидат в опікуни, піклувальники подає заяву про відсутність притягнення його до кримінальної відповідальності відповідно до статей Кримінального кодексу України, зазначених у пункті 10 частини першої статті 212 Сімейного кодексу України. Відповідальність за достовірність наданої

службі у справах дітей інформації щодо відсутності судимості покладається на опікунів чи піклувальників.

Також було спрощено порядок влаштування дитини в патронатну сім'ю в період воєнного стану Постановою Кабінету Міністрів України № 581 «Про внесення змін до Порядку створення та діяльності сім'ї патронатного вихователя, влаштування, перебування дитини в сім'ї патронатного вихователя». Відповідно до цієї постанови дозволено влаштовувати до сім'ї патронатного вихователя дітей, які не є рідними братами та сестрами або не виховувались в одній сім'ї; визначено строк перебування дитини у патронатній сім'ї з урахуванням обставин надзвичайного або воєнного стану; наділено сільських, селищних, міських голів повноваженнями видавати розпорядження про тимчасову організацію роботи сім'ї патронатного вихователя в умовах, коли орган опіки та піклування не має можливості виконувати свої функції [5].

Зазначені зміни спрямовані на спрощення влаштування дітей в патронатні сім'ї у період запровадження в Україні надзвичайного або воєнного стану. Крім того, проходження курсу навчання з виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, особами, в сім'ї яких влаштовуються такі діти, не вимагається.

Варто зауважити, що під час війни з'явилася унікальна форма тимчасового влаштування дітей у сім'ї небайдужих громадян. Офіс Президента України спільно з ЮНІСЕФ та Міністерством соціальної політики створили чат-бот «Дитина не сама» для допомоги дітям у період війни. І громадяни України, які бажають тимчасово прихистити дитину у своїй сім'ї, можуть подати туди заяву.

За даними Нацсоцслужби України в чат-бот у період з 7 березня по 1 червня 2022 року надійшло понад 19 тисяч звернень із бажанням надання допомоги, 5 тисяч заповнили анкету, триденний вебінар із батьківства пройшли 417 батьків [1].

Наразі з 1735 дітей, які втратили батьків або залишилися без батьківського піклування: 1172 дитини, перебувають в сім'ях родичів; 51 дитина, яка отримала статус дитини-сироти або дитини, позбавленої піклування, через суд, влаштована в дитячий будинок сімейного типу; 270 дітей влаштовані до прийомних і патронатних сімей; 100 дітей тимчасово влаштовані до сімей небайдужих громадян України через чат-бот «Дитина не сама» [1].

В цей важкий період для нашої країни виявилось, що українці небайдужі до долі дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та дітей, які опинились в складних життєвих обставинах і потребують родинного тепла і виховання. Законодавець з свого боку своєчасно реагує на ці події і вживає всіх необхідних заходів для забезпечення захисту таких дітей та спрощує порядок їх влаштування до прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу та патронату, а також встановлення опіки та піклування над дитиною-сиротою або дитиною, позбавленою батьківського піклування, її родичами.

Список використаних джерел:

1. Кожна дитина України від цієї війни постраждала: скільки маленьких життів забрала та покалічила Росія: веб-сайт. URL: <https://www.ukr.net/news/details/russianaggression/91605905.html> (дата звернення: 04.05.2022).
2. Про внесення змін до Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини: постанова Кабінету Міністрів України від 15 квітня 2022 року № 447. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/447-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 04.05.2022).
3. Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини: постанова Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 № 866. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/866-2008-%D0%BF#Text> (дата звернення: 04.05.2022).
4. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо захисту прав дітей на період надзвичайного або воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України від 22 березня 2022 року № 349. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/349-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 04.05.2022).
5. Про внесення змін до Порядку створення та діяльності сім'ї патронатного вихователя, влаштування, перебування дитини в сім'ї патронатного вихователя: постанова Кабінету Міністрів України від 10 травня 2022 № 581. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/581-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 04.05.2022).

Ключові слова: діти-сироти, діти позбавлені батьківського піклування, влаштування дітей-сиріт, спрощення процедури влаштування дітей-сиріт, патронат.

Key words: orphans, children are deprived of parental care, placement of orphans, simplification of the procedure for placement of orphans, patronage.

БАЙТАЛЮК ДАРІЯ РУСЛАНІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри цивільного права*

ОГЛЯД ПРАВОВИХ АСПЕКТІВ КРАУДФАНДИНГОВИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ В ПЕРІОД ВІЙНИ

В умовах кризових явищ, зумовлених бойовими діями, що ведуться на території нашої держави, широкоживаними в медіа та побуті стали слова та словосполучення «збір коштів», «донат», «гуманітарна допомога», «фонд допомоги», «благодійний аукціон». Залучення коштів на суспільно корисні або нагальні потреби не є чимось новим для України, як і для будь-якого консолідованого суспільства. Ще до війни гуманітарні, екологічні, муніципальні та урбаністичні ініціативи фінансувалися за допомогою децентралізованих краудфандингових кампаній. Участь у таких ініціативах приймали як фізичні особи,